

**“METİN” MERKEZLİ DEĞERLER EĞİTİMİ ÇALIŞMALARINI: LİSANSÜSTÜ TEZLER
ÖRNEĞİ**

Dr. Öğr. Üye. Ömer KEMİKSİZ*

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, çeşitli metinlerdeki değerleri tespit etmeyi amaçlayan lisansüstü tezleri farklı açılardan ele alıp incelemektir. Tarama modelinde doküman incelemesi ile gerçekleştirilen çalışmanın örneklemini 2009-2018 yılları arasında hazırlanan 160'ı yüksek lisans, 18'i doktora tezi olmak üzere toplam 178 lisansüstü araştırma oluşturmaktadır. Bu araştırmalar, hazırlandıkları yıllara, öğrenim kademesine, üniversitelere, örneklem olarak kullanılan materyallere, incelenen metinlerin edebî türlerine, araştırmalarda kullanılan değer sınıflandırmalarına ve en çok tercih edilen yazar-eser dağılımlarına göre incelenmiştir. Araştırmanın verileri içerik analizi ile çözümlenmiş, ulaşılan kategoriler frekans ve yüzde değerleri kullanılarak tablo ve grafikler aracılığıyla sunulmuştur. Elde edilen bulgulara göre metin merkezli değerler eğitimi çalışmalarının en çok 2015, 2017 ve 2018 yıllarında hazırlandığı, yüksek lisans seviyesindeki çalışmaların çoğunlukta olduğu, Atatürk Üniversitesinin konuyla ilgili en fazla tezin hazırlandığı üniversite olduğu belirlenmiştir. Araştırmalarda kullanılan materyallerde edebî eserler ile ders kitaplarının daha çok tercih edildiği; bir yazarın birden fazla eseri üzerine yapılan araştırmalara ağırlık verildiği, hikâye ve roman türündeki eserlerin daha çok incelendiği tespit edilmiştir. Safahat ve Dede Korkut Hikâyeleri tezlerde en çok incelenen eserler olurken, Aytül Akal, Muzaffer İzgü, Yalvaç Ural ve Yavuz Bahadıroğlu, eserlerindeki değerler üzerine en fazla araştırma yapılan isimler olarak öne çıkmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Değer, değerler eğitimi, metin, lisansüstü tezler.

**“TEXT” CENTERED VALUES EDUCATION: SAMPLE OF GRADUATE THESES
ABSTRACT**

This study aims to investigate 178 graduate theses, which were conducted to detect values in various texts, from different perspectives. The sample of the study, which was carried out with document analysis in survey model, consists of 178 graduate theses, being 160 master's and 18 doctoral theses between the years 2009-2018. These theses were examined by the years they were prepared, education level, universities, materials used as samples, literary genres of the texts examined, the value classifications used in the research and the most preferred author-work distributions. The data of the research were analyzed by content analysis and the categories were presented in tables and graphs by using frequency and percentage values. According to the obtained findings, it was found that the text-based values education studies were prepared mostly in 2015, 2017 and 2018, and majority of the studies is in the master's degree program, Ataturk University is the institution where the highest number of the theses were published on this topic. It was also found that the materials used in the research mostly consist of literary works and textbooks; studies mostly dwell on multiple works of a single author; story and novel genres were examined more than the other literary genre. While Safahat and Dede Korkut Stories were the most studied works in the theses while Aytül

* Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi, okemiksiz@bartin.edu.tr, Orcid ID: 0000-0001-8628-6203

Akal, Muzaffer İzgü, Yalvaç Ural and Yavuz Bahadıroğlu stand forefront as the most researched figures regarding the values in their works.

Keywords: Value, values education, text, graduate theses.

GİRİŞ

Toplum içinde yaşamak, belli birtakım kurallara uyulmasını gerektirir. Bu kurallara uymak, kişinin kendi iç dünyasında ve diğer insanlarla olan ilişkilerinde mutlu ve huzurlu olmasını sağladığı gibi toplumsal düzenin tesis edilmesine de katkı sunar. Genelde yazılı kuralların toplumsal disiplini sağladığı gibi bir algı olsa da yazılı olmayan normların da bu konudaki etkisi inkâr edilemez. Bu normlardan biri olan değerler, öncelikle insanı insani vasıflarla donatan, onun millî, manevi, evrensel, sosyal, ahlaki vb. birçok açıdan gelişimine/iç huzuru yakalamasına yardım/tesir eden öğelerden biri olarak son derece önemlidir.

Bireyin ve toplumun yaşam kalitesini ve motivasyonunu arttırırken aynı zamanda bireyin ve toplumun mutluluğunu temel alan kurallar sistematığı (Aktepe, 2014) şeklinde kabul edilen ve insan davranışlarını açıklamada büyük öneme sahip olduğu için (Yel ve Aladağ, 2015) felsefe, psikoloji, sosyoloji başta olmak üzere matematik, iktisat, dini bilimler ve tarih gibi birçok bilim alanında kullanılan (Ulusoy, 2007) “değer” kavramıyla ilgili farklı tanımlar yapılmaktadır. Güngör (1998) tarafından bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç şeklinde ifade edilen değer, Erdem’e (2003) göre belirli bir durumun bir diğerine tercih edilmesi eğilimi olarak belirtilir. Ulusoy ve Dilmaç (2016) tarafından, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı nitelik olarak tanımlanan değer, Hökelekli’ye (2010) göre davranışlarımıza yol gösteren, rehberlik eden inançlar ve kurallar; eylem ve davranışlarımızın yerindeliliğini, etkililiğini, güzelliğini, ahlakiliğini belirlemeye hizmet eden ilke ve standartlardır.

Değerlerin, tanım olarak üzerinde uzlaşılması zor olsa da birey ve toplum üzerindeki etkisi bakımından belli özellikleri taşıdıkları söylenebilir. Toplumun mevcudiyeti, beraberliği, işleyişi ve devamlılığı için, toplumun neredeyse tamamı tarafından doğruluğu onaylanmış kural ve kaideler olarak kabul edilen değerler (Ulusoy ve Arslan, 2016), kişilerin bireysel olarak olay ve durumlara yönelik yaklaşımlarında, kişiler arası ilişkileri düzenleyip karar verme, seçme, değerlendirme süreçlerinde ölçüt oluşturmaları yönüyle bireylerin hayatında düzenleyici ve yönlendirici işlevlere sahip güçlü bir olgudur (Demir-Atalay ve Fırat-Durdukoca, 2018). Bireyin ve toplumun yozlaşmasına mâni olan, bireye ve topluma yol gösteren unsurlar olarak karşımıza çıkan değerler sayesinde birey ve toplum iyiyi, kötüyü, doğruyu, yanlış, güzeli, çirkini ayırt edebilmekte ve yekvücut olarak hareket ederek birlik ve beraberlik bağını kuvvetlendirmektedir (Kanak, Önder ve Subaşı, 2018). Bu bağlamda değerler sosyal yaşamı düzenler, bireyler arası bağlılığı artırır (Sağlam, 2017). Yazıcı’ya (2014) göre de toplumsal dayanışmayı sağlamaları, değerlerin en önemli fonksiyonları arasındadır. Sosyal yaşamda bu denli güçlü bir etkisi olan değerlerin, kimler tarafından, ne zaman, ne şekilde aktarılacağı da son derece önemli bir husustur.

İnsanların hoşgörülü bir ortamda, huzur ve güven içinde yaşamlarını devam ettirmesi adına önceki nesillerin kabul gördüğü davranışları sonraki nesillere aktarmak, başta aile fertleri olmak üzere eğitim kurumları ve sosyal hayatta bulunan herkesin

görevidir (Tuğluk ve Ciğa, 2018). Saygı, hoşgörü, doğruluk, cömertlik, adalet, nezaket, sorumluluk gibi zamana, mekâna ve toplumdan topluma değişmeyen değerlerin yeni nesillere benimsetilmesi de bu kişiler/kurumlar vasıtasıyla olur (Demir, 2016). İyi ve erdemli insan olmak, sağlam karaktere sahip olmak, her ailenin, okulun ve toplumun gençlerinde bulunmasını istediği en önemli olumlu kişilik özelliğidir (Karatay, Destebaşı ve Demirbaş, 2015). Ancak bu kişi ve kurumlar çocuk ve gençlerden bunları beklerken bu süreçte kendi üzerlerine düşen vazifeleri en iyi şekilde yerine getirmekle mükellef olduklarını unutmamalıdır.

Bireylerin doğuştan üyesi oldukları en küçük grup kabul edilen aile, eğitim bakımından da en önemli kurumların başında gelmektedir. Çünkü çocuğun hayatındaki birçok davranışın, iyi veya kötü hareketlerin kökü ailede kazanılır (Ulusoy ve Dilmaç, 2016). Bu sebeple çocuklara iyi bir gelecek hazırlamanın yolu onların olumlu davranışlarının pekiştirilerek sağlıklı bir kişilik ve karaktere sahip olmalarının sağlanmasıdır (Aktepe, 2016). Zira erken yaşlarda aile tarafından çocuğa kazandırılan değerlerin etkileri toplumsal yaşamda çocuğa kılavuzluk yaparak genellikle yaşamın sonuna kadar belirgin bir biçimde devam eder (Yazar, 2016). Köylü'ye (2016) göre ailede değerler eğitiminin başarıya ulaşabilmesi için mutlu ve huzurlu bir ortam oluşturulması, çocuğun gelişim özelliklerine dikkat edilmesi, dengeli bir disiplin uygulanması, aile bireylerinin birlikte hareket etmeleri ve çocuğa iyi örnek olunması, çocuğun değerler hakkında bilgilendirilmesi gibi noktalara dikkat edilmesi gerekir. Çocuğun çeşitli değerleri edinmesinde aileden sonra toplumun etkisi başlar. Birey toplum içinde yaşarken gelenek, görenek, örf, âdet ve töre ile ilgili değerleri, bilgileri ve tutumları öğrenmeye başlar (Ulusoy ve Dilmaç, 2016). Bundan dolayı değerlerin öğretilmesi ve içselleştirilmesi konusunda toplumun her kesimine önemli görevler düşmektedir (Cice ve Özgan, 2017).

Çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinde en önemli ortamlardan biri de okuldur (Pahl ve Barrett, 2007). Sadece akademik eğitim veren ve bu yönde başarıyı hedefleyen kurumlar olmaktan çıkıp evrensel ve insani değerleri öğretmek öğrencilerin bu değerleri kazanmaları ve davranışa dönüştürmeleri için çok önemli yere ve öneme sahip olan (Turan ve Arslan, 2016) okullarda gün içinde uzun bir süre arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle etkileşim/iletişim içerisinde olan öğrenci, bu süre zarfında hem onlardan etkilenir hem de onları etkiler. Bu etkileşim de çocuğun duygu ve değer dünyasına katkı sağlar. Demir'e (2016) göre bireyin karakterinin büyük oranda şekillendiği eğitim kurumlarında geçirdiği süre içerisinde, akademik gelişiminin yanı sıra değerler eğitimine de yer verilmesi gerekir. Aksi takdirde bu husus göz ardı edildiğinde bilgi donanımı yüksek ancak duygusal zekâsı gelişmemiş, dolayısıyla kişiliğinin bir yönü aksayan bir nesille karşı karşıya kalınır. Karatay, Destebaşı ve Demirbaş (2015) da okullarda yapılan öğrenme-öğretme etkinliklerinin öğrencilerin daha çok bilişsel becerilerini geliştirmeye yönelik olduğunu, onların duyuşsal açıdan ahlaki değer yargılarının geliştirilmesinin ihmal edildiğini vurgulamakta, bu durumun bilgi ve becerilerle donatılmış ancak insani temel ve evrensel değerlerden yoksun bireylerin yetişmesine neden olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle okullarımızda değerler eğitimi çalışmalarının işleyişi, uygulamaların yeterlilik durumu, değerler eğitimi çalışmalarını olumlu ve olumsuz etkileyen etmenler ile değerlerin içselleştirilmesi konusunda kullanılabilecek yöntem ve tekniklerin bilimsel çalışmalara dayanarak hazırlanması

önem arz etmektedir (Cice ve Özgan, 2017). Bu noktada en önemli görev hiç kuşku yok ki öğrenciler için rol model konumundaki öğretmenlere düşmektedir. Aktepe ve Tahiroğlu'nun (2016) belirttiği gibi etkili bir değerler eğitiminde öncelikle uygun olan yaklaşım, strateji, yöntem ve teknikler ortaya konulmalı, daha sonra uygulamada çocuğun gerçek yaşamıyla ilişkili etkinliklere yer verilmeli, bunlar zengin bir öğrenme-öğretme süreci ile desteklenmeli ve uygun bir ölçme ve değerlendirme yöntemiyle sonuçlandırılmalıdır. Öğretmenlerin değer eğitimi yaklaşımlarını tanıması ve bilmesi, etkinlikleri gerçek yaşamla ilişkilendirerek hazırlaması ve sınıf içinde veya dışında uygulaması değerlerin öğretimini etkili kılacağından oldukça önemlidir.

Çocuğun gerek okul gerekse okul dışı hayatında sıklıkla karşılaşacağı ve içeriğiyle, verdiği mesajlarla, sunduğu karakterlerle onun değer anlayışına etki edecek materyallerden biri de edebî metinlerdir. Bu metinler çeşitli türlerde yazılmış kitaplarda öğrencilerin karşısına çıkabileceği gibi ders kitaplarında da sıklıkla kullanılmaktadır. Edebî metinler, iyi yazılmış olmaları, bir ülkenin kültürünü yansıtmaları, dil ve kültür öğretiminde özel bir role sahip olmaları gibi nedenlerle (Güneş, 2014) bireyin hayatında küçüklükten itibaren önemli bir yer tutmakta ve karakter gelişimlerinde oldukça etkili olmaktadır (Özdemir ve İdi-Tulumcu, 2017).

Değer iletimi yapılırken birer araç olarak kullanılan bu metinlerde öğrencilere vatandaş olarak nasıl olunması yani birtakım ulusal ve evrensel değerlere sahip olunması gerektiği konusunda ipuçları verilir. Böylece öğrenciler metinlerde kullanılan dil aracılığıyla planlı ve düzenli bir ortamda toplumun benimsediği ortak değerlerle bütünleşmiş birer kişilik kazanırlar (Ekinci-Çelikpazu ve Aktaş, 2011).

Karatay'a (2011) göre okuma alışkanlığı edinmenin yanında ortak bir duygu, düşünüş ve değer anlayışı geliştirmek ancak bu değerleri içeren edebî eserleri çocuklara sunmakla mümkündür. Bu tür niteliklere sahip eserler, çocukların sosyalleşme sürecinde edinmeleri gereken değerlerle onları karşılaştırabilir, onların karakter eğitimi ile ilgili toplumun beklentilerini karşılayabilir. Kurudayıoğlu ve Çakıcı'ya (2013) göre ise edebî metinler, sanat zevki ve anlayışıyla kültür değerlerini hayatın gerçekliğinden hareketle somutlaştırır. Böylece bu eserler, insanın hem estetik zevkinin gelişmesine ve hem de mensubu bulunduğu toplumun değerlerini benimsemesine hizmet eder. Bundan dolayı estetik zevkinin gelişmesi, kültürel değerlerin somut olarak ifade edilmesi ve yorumlanması, sürdürülen hayatın farklı bir dikkat ve duyarlılıkla dile getirilmesi bakımından edebiyat eserleri son derece önemlidir.

İyi, güzeli, doğruyu ve toplumu ayakta tutan değerleri doğrudan değil de sezdirerek ve estetik bir kaygı ile okuyucuya sunan (Özdemir ve İdi-Tulumcu, 2017) edebî eserlere dayalı karakter eğitimi, eserlerde geçen çelişkili/ikilemli durumlardan ahlaki muhakeme yaparak bir yargı veya yargılar çıkarmaya dayanır (Karaca, 2015). Birey, bu metinler aracılığıyla birtakım değerlerle tanışır, süreçte tanıştığı değerleri keşfeder, kahramanlar veya olaylar arasında değerleri görerek somutlaştırır, içselleştirir ve kendi zihinsel süzgecinden geçirerek benimseyebileceği değerlere karar verir. Bu kapsamda bireylerin sözü edilen yararları kazanması için eğitim sürecinde onların yaş düzeyine uygun edebî ürünlere mutlaka yer verilmelidir (Eryılmaz ve Çengelci-Köse, 2018).

Genel amaçlarından biri toplumdaki bütün fertleri “beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek” (MEB, 1973) olan eğitim sistemimizin temel amacı da “değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir” (MEB, 2018: 4). Bu amacı gerçekleştirmek için öğretim programlarında, ders kitaplarında, okul içi etkinliklerde değerler eğitimi vurgusu son yıllarda giderek artmış; çeşitli sempozyum, kongre, konferans gibi bilimsel platformlarda da konunun çeşitli yönlerden tartışılması, var olan durumun ortaya konulması ve sorunlar üzerine çözümler üretilmesi noktasında yapılan çalışmalar hız kazanmıştır. Bu süreçte değerler üzerine gerek kuramsal gerekse uygulamalı yapılan bilimsel araştırmaların sayısında da belirgin bir artışın olduğu söylenebilir.

Alanyazın incelendiğinde değerler eğitimi konusunda yapılmış çeşitli çalışmaları farklı açılardan ele alan araştırmalarla karşılaşmak mümkündür. Adıgüzel ve Ergüney (2012) tarafından yapılan çalışmada 2000-2011 yılları arasında değerler üzerine gerçekleştirilen toplamda 118 yüksek lisans ve 39 doktora tezi hazırlandıkları yıl ve türlerine, temel alanlarına ve konu başlıklarına, hedef kitlelerine, araştırma modelleri ve veri toplama yöntemlerine göre incelenmiştir. Baş ve Beyhan (2012), 2005-2010 yılları arasında değerler eğitimi konusunda yapılmış 22 tezin hazırlandıkları yıllara, eğitim kademesine, ana bilim dallarına, ölçme değerlendirme metodolojisine, ölçme araçlarına ve istatistikî tekniklere göre incelenmesini amaçlamışlardır. Elbir ve Bağcı'nın (2013) araştırmasında 1999-2011 yılları arasında hazırlanan toplam 21 lisansüstü tez, meta-analiz yöntemiyle iç ve dış unsurlar açısından ele alınmıştır. Kapkın, Çalışkan ve Sağlam'ın (2018) çalışması 1999-2017 yılları arasında değerler eğitimi alanında yapılmış toplam 113 yüksek lisans ve doktora tezinin incelenmesine dayalıdır. Gündüz, Başpınar ve Büyükkaracı (2017), değerler eğitimiyle ilgili olarak 2000-2015 yılları arasında hazırlanan 54 doktora tezini yıl, üniversite, örneklem ve yöntem türü, kullanılan veri teknikleri gibi çeşitli değişkenleri ölçüt olarak incelemişlerdir. Benzer değişkenleri inceleyen başka bir araştırmada Kurtdeğede-Fidan ve Öner (2018), 2011-2016 yılları arasında hazırlanan 98 adet lisansüstü tezini örneklem olarak almışlardır. DüNDAR ve Hareket'in (2016) araştırmasında Değerler Eğitimi Dergisi'nde 2003-2014 yılları arasında yayımlanmış 202 makaleden hareketle bu alandaki eğilimlerin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Kardaş ve Cemal (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırma, Türkçe öğretimi alanında yapılan 73 bilimsel faaliyetin (tez, makale, bildiri) künyesinin verildiği kaynakça denemesi şeklindedir. Güçlü'nün (2013) araştırması da değerler eğitimi çalışmalarını farklı açılardan ele alan makale veya lisansüstü tezlerin içerikleri hakkında kısa bilgiler veren bir araştırmadır. Akçay ve Tunagür (2017a), 2005-2016 yılları arasında hazırlanan 116 yüksek lisans tezinde çeşitli alanlara göre hangi eserlerin örnekleme alındığını tespit etmişlerdir. Akçay ve Tunagör'ün (2017b) benzer bir çalışmada çeşitli eserlerdeki değerleri tespit etmek amacıyla hazırlanmış 118 yüksek lisans tezindeki değerler, alanlara göre bir tasnife tabi tutulmuştur.

Bu araştırmada değerler eğitimi konusunda son 10 yılda yapılan ve metinleri merkeze alan yüksek lisans ve doktora tezlerini, incelenen materyaller ve değer

tercihleri bakımından geniş bir bakış açısıyla değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıda yer verilen araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Değerler eğitime yönelik “metin” merkezli lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Değerler eğitime yönelik “metin” merkezli lisansüstü tezlerin öğrenim kademesine (yüksek lisans, doktora) göre dağılımı nasıldır?
3. Değerler eğitime yönelik “metin” merkezli lisansüstü tezlerin hazırlandıkları üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
4. Değerler eğitime yönelik “metin” merkezli lisansüstü tezlerin incelenen materyallere göre dağılımı nasıldır?
5. Değerler eğitime yönelik “metin” merkezli lisansüstü tezlerde edebî türlerin dağılımı nasıldır?
6. Değerler eğitime yönelik “metin” merkezli lisansüstü tezlerde değer sınıflandırmaları ne şekilde yapılmıştır?
7. Değerler eğitime yönelik “metin” merkezli lisansüstü tezlerde en çok tercih edilen yazar ve eserler hangileridir?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, veri toplama ve verilerin analiz süreci hakkında bilgiler verilecektir.

Model

Metinlerdeki değerleri belirlemeye yönelik hazırlanan lisansüstü tezleri incelemeyi amaçlayan bu araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bu modelde, araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşullarında ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2005). Bu tür araştırmalarda önemli olan geçmiş olaylara ilişkin olgu bulma, ilişki kurma ve yargılarda bulunabilme amacı ile kanıtların toplanması ve değerlendirilmesidir (Köse, 2010).

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, değerler eğitimi konusunda yüksek lisans ve doktora düzeyinde hazırlanmış lisansüstü tezlerden oluşmaktadır. Örneklem ise doküman analizi yöntemiyle çeşitli metinlerdeki değerleri belirlemek amacıyla hazırlanmış lisansüstü tezlerdir. Çalışmanın sınırlılığı bu şekilde belirlendiğinden araştırma, amaçlı örnekleme çeşitlerinden ölçüt örnekleme ile yürütülmüştür. Bu örnekleme çeşidinin tercih edildiği bir araştırmada gözlem birimlerini belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere veya durumlar oluşturur ve belirlenen ölçütü karşılayan birimler örnekleme alınır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015).

Araştırmanın örneklemini çeşitli metinlerdeki değerleri tespit etmek amacıyla son 10 yılda (2009-2018) hazırlanan ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) Ulusal Tez Merkezi'nde kayıtlı toplam 178 adet lisansüstü tez oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri kaynağı olacak lisansüstü tezlere ulaşım 1 Kasım-31 Aralık 2018 tarihleri arasında sağlanmıştır. Tezler, YÖK Ulusal Tez Merkezi'nin tarama bölümüne “değer/ler, değer/ler eğitimi, ileti/ler, eğitsel değerler/iletiler” anahtar kelimeleri yazılarak taranmıştır. Örneklemdaki tezlerin konu alanı olarak “eğitim ve öğretim” ile “Türk dili ve edebiyatı” alanlarından herhangi birini içermesi sınırlılık olarak belirlenmiş, birden fazla konu alanı belirtilen tezler için yine bu iki başlıktan birini içeriyor olması ölçüt olarak alınmıştır. Tezlerin belirlenmesinde yazarları tarafından erişimine izin verilmiş olma şartı aranmış, yalnızca özetine ulaşılabilen çalışmaların, araştırmaya yeterli katkıyı sunamayacağı düşünüldüğünden değerlendirme dışı bırakılmasına karar verilmiştir. Bu kriterleri sağladığı düşünülen tezler, veri analizi için bilgisayar ortamında oluşturulan tez dosyasına “yayın yılı-yazar soyadı” şeklinde kaydedilmiştir.

Verilerin Analizi

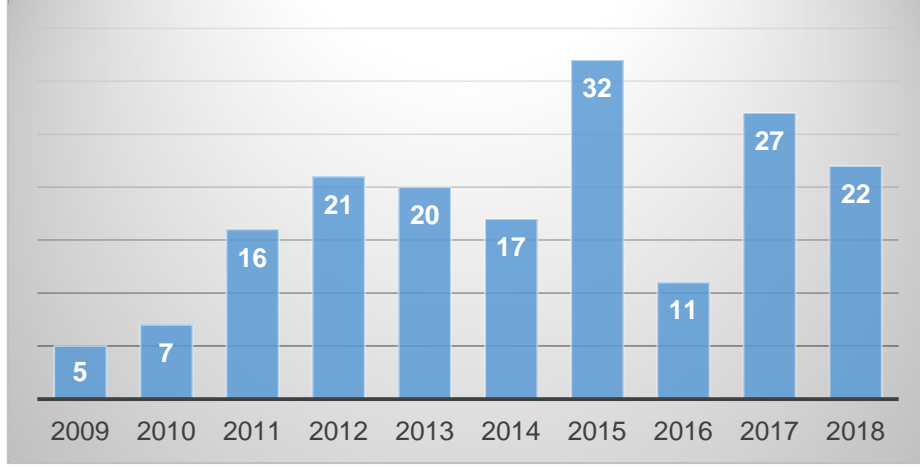
Verilerin analizinde, araştırma sorularına cevap bulabilmek için araştırmacı tarafından oluşturulan ve bir alan uzmanının görüşleri doğrultusunda son şekli verilen “Metin Merkezli Değerler Eğitime Yönelik Tezleri Sınıflandırma Formu” kullanılmıştır. Dijital ortamda oluşturulan bu formda “tez adı, yıl, öğrenim kademesi, üniversite, kullanılan materyal, edebî tür, değer sınıflandırması” başlıklarına yer verilmiştir. Formun hazırlanmasının ardından, daha önce oluşturulmuş olan ve çalışmada kullanılacak lisansüstü araştırmaları içeren dosyada yer alan tezler sırasıyla formdaki her bir başlığa cevap verecek şekilde ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu işlemin ardından verilerin analizi basamağına geçilmiş ve bu aşamada içerik analizinden yararlanılmıştır. Temel amacı toplanan verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmak olan bu analiz türünde öncelikle verilerin kavramsallaştırılması, ardından ortaya çıkan kavramlara göre de mantıklı şekilde düzenlenmesi ve temaların saptanması gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). İçerik analiziyle kategorilere ayrılan verilerin frekans ve yüzde değerleri, tablo ve grafikler yardımıyla sunulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde, çalışmada ulaşılan bulgular araştırma soruları doğrultusunda ele alınacaktır.

“Metin” Merkezli Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımına Yönelik Bulgular

Araştırmanın “Değerler eğitime yönelik ‘metin’ merkezli lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?” şeklindeki birinci sorusuna yönelik bulgulara Grafik 1’de yer verilmiştir:

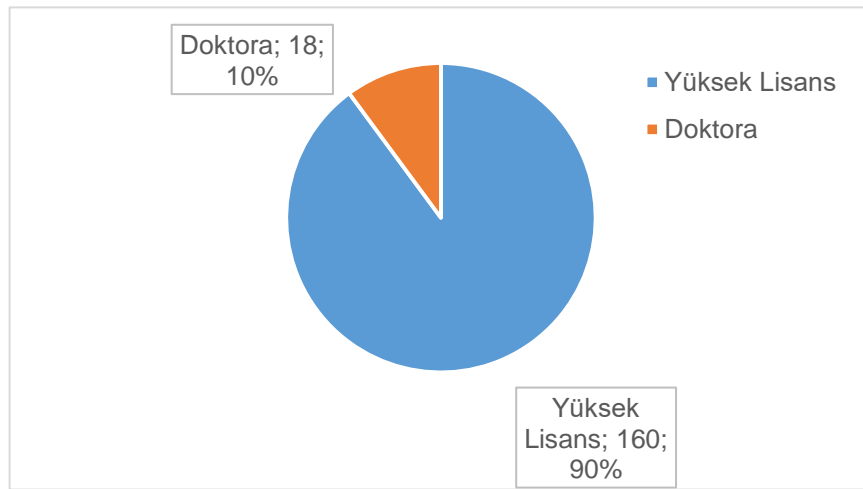

Grafik 1. Değerler Eğitime Yönelik “Metin” Merkezli Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 1’de görüldüğü üzere çeşitli metinlerdeki değerleri incelemek amacıyla hazırlanan lisansüstü tezler en çok 2015 (f=32) senesinde yayımlanmıştır. Bunu 27 çalışmanın hazırlandığı 2017 ve 22 çalışmanın hazırlandığı 2018 yılları takip etmiştir. 2012 (f=21) ve 2013 (f=20) yılları da konuyla ilgili tez sayısında artışın olduğu yıllar olarak dikkat çekmektedir. 2009 (f=5) ile 2010 (f=7) seneleri tez sayısının en az olduğu yıllarken son yıllardaki artışın aksine 2016 senesi de değerler eğitime yönelik metin merkezli tez çalışmalarının en az olduğu yıllardan biri (f=11) olarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte son 10 yıldaki metin merkezli 178 lisansüstü araştırmacının 69’u (%39) ilk beş yıl, 109’u (%61) ise son beş yıl içerisinde hazırlanmıştır.

“Metin” Merkezli Lisansüstü Tezlerin Öğrenim Kademesine Göre Dağılımına Yönelik Bulgular

“Değerler eğitime yönelik ‘metin’ merkezli lisansüstü tezlerin öğrenim kademesine (yüksek lisans, doktora) göre dağılımı nasıldır?” şeklindeki ikinci araştırma sorusuna yönelik bulgular Grafik 2’de yer almaktadır.

Grafik 2. Değerler Eğitime Yönelik “Metin” Merkezli Lisansüstü Tezlerin Öğrenim Kademesine Göre Dağılımı

Grafik 2'ye göre değerler eğitime yönelik hazırlanan metin merkezli lisansüstü tezlerin 160 tanesi (%90) yüksek lisans, 18 tanesi de (%10) doktora düzeyindeki araştırmalardan oluşmaktadır.

“Metin” Merkezli Lisansüstü Tezlerin Hazırladıkları Üniversitelere Göre Dağılımına Yönelik Bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusu olan “Değerler eğitime yönelik ‘metin’ merkezli lisansüstü tezlerin hazırladıkları üniversitelere göre dağılımı nasıldır?” sorusuna yönelik bulgulara Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1: Değerler Eğitime Yönelik “Metin” Merkezli Lisansüstü Tezlerin Hazırladıkları Üniversitelere Göre Dağılımı

Kurum Adı	Yüksek Lisans (f)	Doktora (f)	Toplam (f)
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	5		5
Afyon Kocatepe Üniversitesi	5		5
Akdeniz Üniversitesi	6		6
Ankara Üniversitesi	2		2
Atatürk Üniversitesi	18	14	32
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	1		1
Burdur Mehmet Âkif Ersoy Üniversitesi	3		3
Cumhuriyet Üniversitesi	2		2
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	5		5
Düzce Üniversitesi	1		1
Dicle Üniversitesi		1	1
Dokuz Eylül Üniversitesi	4		4
Erciyes Üniversitesi	1		1
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	3		3
Fırat Üniversitesi	3	1	4
Gazi Üniversitesi	10	1	11

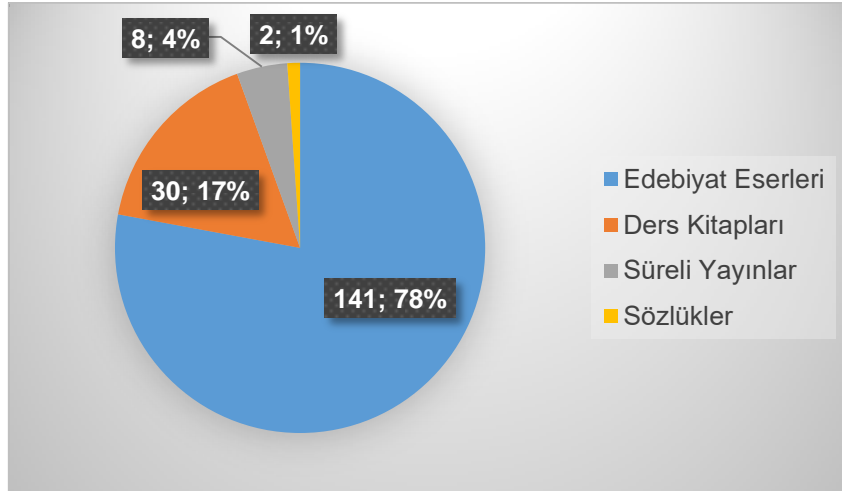
Gaziantep Üniversitesi	1	1
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	1	1
Hacettepe Üniversitesi	1	1
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	2	2
İnönü Üniversitesi	12	12
İstanbul Aydın Üniversitesi	2	2
Karadeniz Teknik Üniversitesi	4	4
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	1	1
Kilis Üniversitesi	1	1
Manisa Celal Bayar Üniversitesi	2	2
Marmara Üniversitesi	11	11
Mersin Üniversitesi	1	1
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	3	3
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	2	2
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	4	4
Necmettin Erbakan Üniversitesi	12	12
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	2	2
Ordu Üniversitesi	1	1
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	1	1
Sakarya Üniversitesi	4	4
Selçuk Üniversitesi	1	1
Siirt Üniversitesi	1	1
Uludağ Üniversitesi	2	2
Uşak Üniversitesi	11	11

Van 100. Yıl Üniversitesi	7	1	8
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	1		1
Toplam	160	18	178

Tablo 1’de görüldüğü gibi metinlerdeki değerlerin incelendiği lisansüstü tezler 42 farklı (yüksek lisans tezleri 41, doktora tezleri 5 farklı üniversitede) üniversitede hazırlanmıştır. Atatürk Üniversitesi 18’i yüksek lisans, 14’ü doktora olmak üzere toplamda 32 teze bu listede ilk sıradadır. Atatürk Üniversitesini on ikişer teze İnönü Üniversitesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi; on birer teze Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Uşak Üniversitesi takip etmiştir. Van 100. Yıl Üniversitesi (f=8), Akdeniz Üniversitesi (f=6), Abant İzzet Baysal Üniversitesi (f=5), Afyon Kocatepe Üniversitesi (f=5) ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (f=5) de metin merkezli lisansüstü tezlerde ilk sıralarda yer alan kurumlar olmuştur. 15 üniversitede ise konuyla ilgili olarak yalnızca tek bir tezin hazırlandığı belirlenmiştir.

“Metin” Merkezli Lisansüstü Tezlerin İncelenen Materyallere Göre Dağılımına Yönelik Bulgular

“Değerler eğitime yönelik ‘metin’ merkezli lisansüstü tezlerin incelenen materyallere göre dağılımı nasıldır?” şeklinde oluşturulan dördüncü araştırma sorusuna yönelik bulgular Grafik 3’te gösterilmiştir.

Grafik 3. Değerler Eğitime Yönelik “Metin” Merkezli Lisansüstü Tezlerin İncelenen Materyallere Göre Dağılımı

Grafik 3’e göre metinlerdeki değerleri incelemeyi hedefleyen lisansüstü tezlerin 141’inde (%78) edebiyat eserleri, 30’unda (%17) ders kitapları, 8’inde (%4) süreli yayınlar ve 2’sinde de (%1) sözlükler örneklem olarak seçilmiştir. (3 araştırmanın örneklemini hem edebiyat eserleri hem de ders kitapları olduğundan Grafik 3’te araştırma sayısı 181 olarak gösterilmiştir.)

Metin merkezli değerler eğitimi çalışmalarında en çok tercih edilen örneklem kategorisinde yer alan “edebiyat eserleri” kendi içinde de öncelikle “tek bir yazarın eseri/eserleri üzerine yapılan çalışmalar”, “birden fazla yazarın eseri/eserleri üzerine

yapılan çalışmalar” ve “derleme çalışmalar” şeklinde üçe ayrılmış, ardından bu eserler çocuk edebiyatına yönelik eserler, yetişkin edebiyatına yönelik eserler ve 100 Temel Eser şeklinde bir tasnife tabi tutulmuş, ortaya çıkan sınıflandırmaya yönelik bilgilere Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2: Edebiyat Eserlerine Yönelik Araştırmaların Sayısal Dağılımı

		Yetişkin Edebiyatı (f)	100 Temel Eser (f)	Toplam (f)
Tek bir yazarın eseri/ eserleri	52	59	-	111
Birden fazla yazarın eseri/ eserleri	7	11	10	28
Derleme	2	-	-	2
Toplam (f)	61	70	10	141

Tablo 2’ye edebiyat eserlerinin örnekleme alındığı 141 çalışmanın 111’i (%79) tek bir yazarın eseri/eserleri üzerine yapılan araştırmalardan oluşmuştur. Bu araştırmaların da 52’sinde çocuk edebiyatına, 59’unda yetişkin edebiyatına yönelik eserlere/yazarlara bir eğilimin olduğu görülmektedir. Birden fazla yazarın eseri/ eserleri üzerine yapılan (f=28, %20) araştırmaların 11 tanesinde yetişkin edebiyatı, 10 tanesinde 100 Temel Eser, 7 tanesinde de çocuk edebiyatı merkezli bir örnekleme seçiminin yapıldığı görülmektedir. 100 Temel Eser’in örnekleme olduğu tezlerin 6 tanesi yerli-yabancı, 3 tanesi yerli, 1 tanesi de yabancı eserlerin incelendiği çalışmalar olarak belirlenmiştir. Tabloda gösterilen çocuk edebiyatına dönük 2 adet derleme metin (%1) çalışması ise herhangi bir yazar kategorisine dâhil edilmeyip ayrı bir başlıkta ele alınmıştır.

Ders kitaplarının örnekleme olarak alındığı çalışmalarda (f=30) hangi derslerin/branşların tercih edildiğine dair bulgulara Tablo 3’te yer verilmiştir.

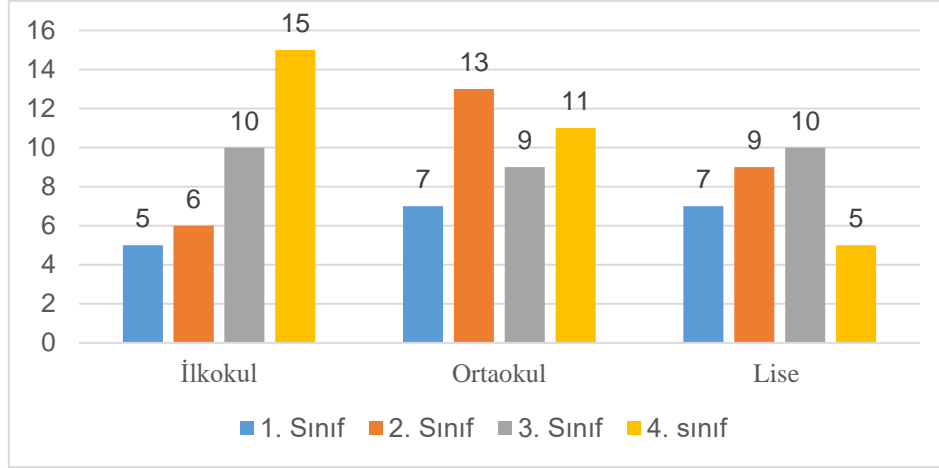
Tablo 3: Örnekleme Ders Kitapları Olan Çalışmaların Derslere Göre Dağılımı

Ders Grubu	Dersler	f
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi		2
Felsefe Grubu (f=1*)	Felsefe	1
	Sosyoloji	1

Hayat Bilgisi		5
Sosyal Bilimler (f=6*)	Sosyal Bilgiler	5
	Demokrasi ve İnsan Hakları	1
	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi	1
	Milli Güvenlik Bilgisi	1
	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	2
	Tarih	1
	Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi	1
İngilizce		4
Müzik		2
Türkçe (f=14)	Ana Dili Olarak Türkçe	12
	Yabancı Dil Olarak Türkçe	2
Türk Dili ve Edebiyatı (f=3*)	Dil ve Anlatım	1
	Türk Edebiyatı	3

(*) Farklı ders kitapları aynı çalışmada yer alabildiğinden toplam araştırma sayısını belirtmek için kullanılmıştır.

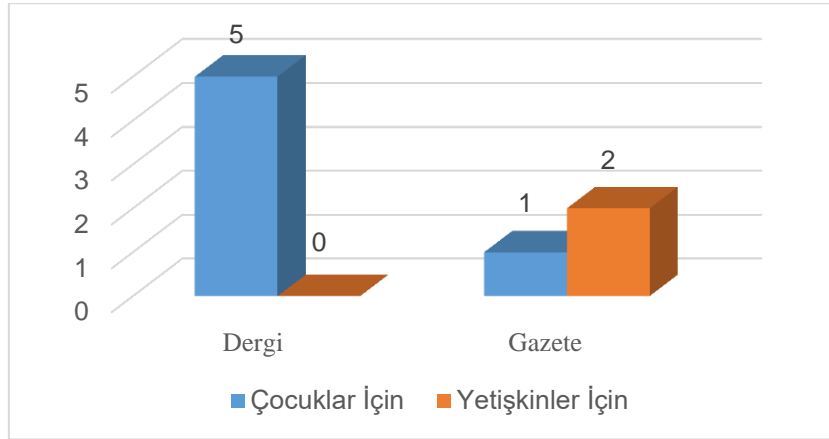
Tablo 3'te görüldüğü gibi ders kitaplarındaki değerleri tespit etmeye dönük araştırmalarda 17 farklı ders kitabının örnekleme alındığı belirlenmiştir. Bu araştırmalarda en fazla Türkçe ders kitaplarının (f=14) tercih edildiği görülmektedir. Türkçe ders kitaplarını beşer çalışmada incelenen Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitapları ile dört araştırmada kullanılan İngilizce ders kitapları takip etmiştir. Ders kitaplarının örnekleme alındığı çalışmalarda öğrenim seviyelerine göre (ilkokulu, ortaokul, lise) hangi sınıf seviyesindeki kitapların tercih edildiğine yönelik bilgiler Grafik 4'te gösterilmiştir.

Grafik 4. Tezlerde İncelenen Ders Kitaplarının Sınıf Seviyelerine Göre Dağılımı

Grafik 4'te görüldüğü gibi metin merkezli değerler eğitimi çalışmaları en fazla (f=40) ortaokul seviyesindeki ders kitaplarının değerlendirmeye alındığı tespit edilmiştir. Yine araştırmalarda ilkökul düzeyinde hazırlanan 36, lise düzeyinde hazırlanan 31 ders kitabının kullanıldığı görülmektedir. Sınıf seviyelerine göre bakıldığında ise en fazla 4. sınıf ders kitaplarının (f=15), ardından 6. sınıf (f=13), 8. sınıf (f=11), 3. ve 11. sınıf (f=10) ders kitaplarının örneklem olarak seçildiği belirlenmiştir.

Metinlerdeki değerlerin tespit edilmesine yönelik hazırlanan lisansüstü tezlerde kullanılan materyallerden biri olan "sürelî yayınlar"ın dağılımına yönelik bilgilere Grafik 5'te yer verilmiştir.

Grafik 5. Sürelî Yayınlar Yönelik Bilgiler

Grafik 5'te görüldüğü gibi sürelî yayınların örneklem olarak alındığı değerler eğitimi çalışmalarının beşinde dergiler, üçünde gazeteler değerlendirilmiştir. İncelenen dergilerin tamamı çocuklara yönelik hazırlanan yayınlardan tercih edilmiştir. Bu dergiler Kırmızıfare, Çocuklara Mahsus Gazete, Bilim Çocuk, Neographic Kids, TRT Çocuk ve Türkçem şeklinde sıralanmıştır. Bahsi geçen yayınlardan "Çocuklara Mahsus Gazete"nin iki farklı tezde örneklem olarak seçildiği tespit edilmiştir.

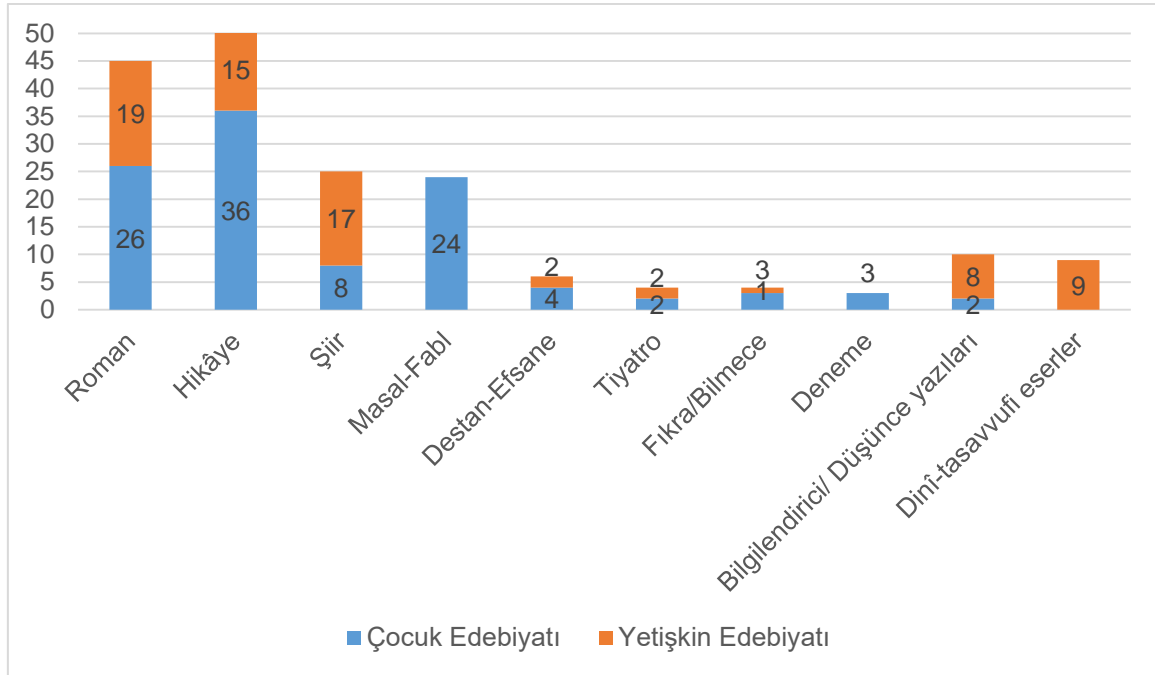
Gazetelerin değerlendirildiği tez çalışmalarının birinde çocuk gazeteleri (Etfal), ikisinde günlük gazeteler incelenmiştir. Günlük gazetelere dönük çalışmaların birinde

Habertürk, Hürriyet, Posta ve Sabah olmak üzere 4 gazete; diğerinde ise isimleri verilmeyen 10 farklı gazete araştırmaların örneklemini oluşturmuştur.

Metinlerdeki değerlerin araştırıldığı çalışmalarının ikisinde ise örneklem olarak atasözleri sözlükleri seçilmiştir. Her iki çalışmada üçer atasözleri sözlüğü incelenmiş, Ömer Asım Aksoy'a ait "Atasözleri Sözlüğü" her iki çalışmada ortak kullanılan eser olarak öne çıkmıştır.

"Metin" Merkezli Lisansüstü Tezlerde Edebî Türlerin Dağılımına Yönelik Bulgular

Araştırmanın "Değerler eğitime yönelik 'metin' merkezli lisansüstü tezlerde edebî türlerin dağılımı nasıldır?" şeklinde oluşturulan beşinci sorusuna yönelik bulgular Grafik 6'da gösterilmiştir.

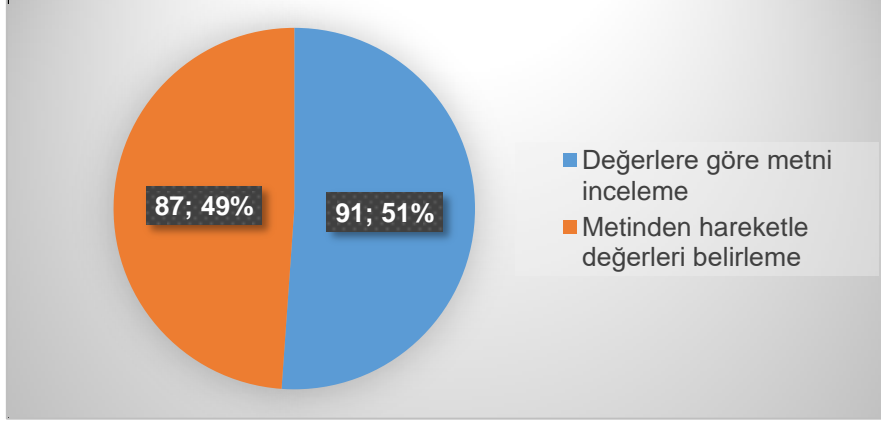
Grafik 6. Edebî Türlere Yönelik Sayısal Dağılım

Grafik 6'da görüldüğü gibi eserlerdeki değerlere yönelik hazırlanan lisansüstü tezlerde en fazla hikâye türündeki (f=51) kitapların örnekleme alındığı görülmektedir. Bu türü 45 araştırmada tercih edilen roman takip etmiştir. Ayrıca bu çalışmalarda çocuk hikâye ve romanlarının daha fazla incelendiği belirlenmiştir. Hikâye ve roman dışında tezlerde en fazla tercih edilen türler şiir (f=25) ve masal-fabl (f=24) şeklinde belirlenmiştir. Roman, hikâye ve masal-fabl türlerinin aksine şiir türünde çocuk edebiyatına yönelik eserlerden ziyade yetişkin edebiyatına yönelik eserler örnekleme dâhil edilmiştir. Metinlere yönelik değerler eğitimi çalışmalarında bu türlerden başka bilgilendirici/düşünce yazıları (f=10) ile dinî-tasavvufî eserlerin (f=9) de araştırmalarda ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Her iki yazı türünde de yetişkin edebiyatına yönelik eserler daha fazla tercih edilmiştir.

"Metin" Merkezli Lisansüstü Tezlerde Değer Sınıflandırmalarına Yönelik Bulgular

"Değerler eğitime yönelik 'metin' merkezli lisansüstü tezlerde değer sınıflandırmaları ne şekilde yapılmıştır?" şeklindeki altıncı araştırma sorusunda

öncelikle değer sınıflandırmalarının hangi aşamada yapıldığına cevap aranmış, elde edilen bulgular Grafik 7’de sunulmuştur.

Grafik 7. Değer Sınıflandırmalarına Yönelik Dağılım

Grafik 7’ye göre metinlerdeki değerlerin incelendiği 178 lisansüstü tezinin 91 tanesinde (%51) öncelikle değerler belirlenmiş, bu değerlerin eserlerde yer alma durumunun/sıklığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Diğer taraftan 87 tezde (%49) ise değerler, eserlerin incelenmesi aşamasında/sonrasında ortaya çıkarılmıştır.

Değerlerin, metinlerin incelenmesi öncesinde/sonrasında tespit edildiği çalışmalarda tercih edilen/ortaya çıkarılan değerlerin nasıl belirlendiğine yönelik bulgulara Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4: Değerlerin Tespit Edilmesinde Kullanılan Yöntemler

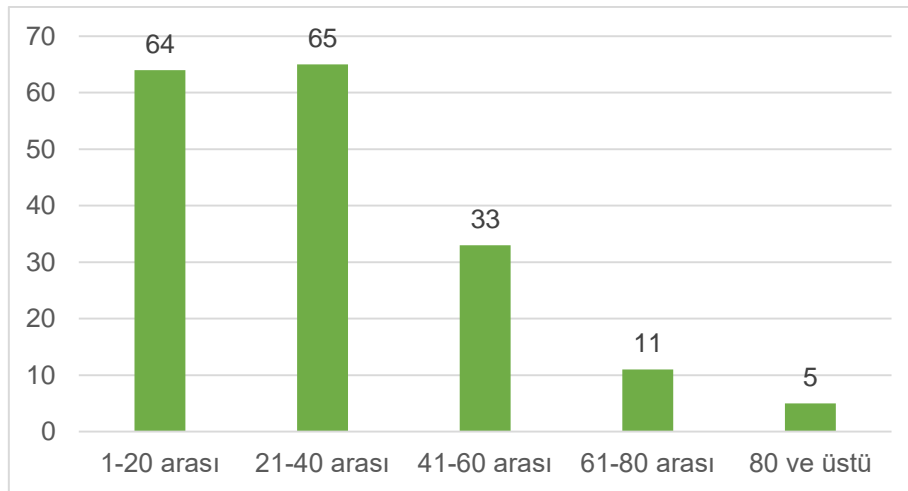
Sıralama	Değer Sınıflandırması Tercihi	f
	Alanyazın taraması sonucu araştırmacılar tarafından	41
	Öğretim programlarından hareketle	40
	<i>Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı</i>	34
İnceleme Öncesi	<i>Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı</i>	7
	<i>Türkçe Dersi Öğretim Programı</i>	5
	<i>Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı</i>	2
	<i>Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı</i>	2
	Değer sınıflandırmalarından hareketle	10
	<i>Schwartz’ın Değerler Ölçeği</i>	10
	Toplam	91

İnceleme Sonrası	Araştırmacılar tarafından yapılan sıralama/sınıflandırma	76
	Alanyazındaki sınıflandırmalardan hareketle	11
	<i>Erol Güngör'ün Değer Sınıflandırması</i>	6
	<i>Cahit Kavcar'ın Değer Sınıflandırması</i>	5
	Toplam	87

Tablo 4'e göre değerlerin, metin inceleme öncesi tespit edildiği 91 tezin 41'inde değerler, araştırmacıların alanyazın taraması sonucu ortaya çıkmıştır. 40 çalışmada ise farklı derslerin öğretim programlarındaki değerler listesi dikkate alınmış, bazı çalışmalarda yalnızca tek bir öğretim programından hareket edilirken bazı çalışmalarda en az iki farklı öğretim programındaki değerlerden oluşan formlar oluşturulmuştur. Buna göre 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki değerler, metinlerdeki değerleri tespit etmede en fazla tercih edilen (f=34) değerler olmuştur. Bunu 7 çalışmada yararlanılan 2006 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'ndaki değerler takip etmiştir. Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı ile Hayat Bilgisi derslerinin öğretim programlarından da birkaç çalışmada istifade edildiği belirlenmiştir. Schwartz'ın Değerler Ölçeği de 10 adet tezde metinlerdeki değerlerin sınıflandırılması için başvurulan kaynaklardan biri olmuştur.

Tablo 4'e göre değerlerin, metin inceleme sonrası tespit edildiği 87 tezin 76'sında değerler, araştırmacılar tarafından belirlenmiş/sınıflandırılmıştır. 6 tezde Erol Güngör'ün değer tasnifi, 5 tezde de Cahit Kavcar'ın değer sınıflandırması dikkate alınmıştır. (Araştırmacılar, her iki tasnifin sadece ana başlıklarını dikkate alıp alt değerleri kendileri oluşturdukları için bu sınıflandırmalar, metinlerin incelenmesi sonrası ortaya çıkan değerler içinde değerlendirilmiştir.)

Metin merkezli değerler eğitimi çalışmalarında incelenen eserlerdeki değer sayılarına (inceleme öncesi belirlenen veya inceleme sonrası tespit edilen) yönelik bilgiler Grafik 8'de gösterilmiştir.

Grafik 8. Eserlerdeki Değerlerin Sıklığı

Grafik 8'de görüldüğü gibi 178 lisansüstü tezinin 65 tanesinde 21-40 aralığında, 64 tanesinde ise 1-20 aralığında "değer" in belirlenmesine çalışılmış ya da belirtilen sayılar arasında bir değere/iletiye rastlanmıştır. Buna göre çalışmaların büyük çoğunluğunda (f=129, %72) ortaya çıkan veya araştırılan değer sayısı 40 ve altında gerçekleşmiştir. Bunun dışında 33 araştırmada 41-60 arası, 11 araştırmada 61-80 arası ve 5 araştırmada da 80 ve üstü değer sayıları karşımıza çıkmaktadır.

"Metin" Merkezli Lisansüstü Tezlerde En Çok Tercih Edilen Yazar ve Eserlere Yönelik Bulgular

Araştırmamanın yedinci sorusu olan "Değerler eğitime yönelik 'metin' merkezli lisansüstü tezlerde en çok tercih edilen yazar ve eserler hangileridir?" sorusuna yönelik sayısal verilere sırasıyla Tablo 5 ve Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 5: Lisansüstü Tezlerde En Çok Tercih Edilen Yazarlar/Eserler

Yazar/Eser	f	Yıllar
Cengiz Aytmatov	2	2013-2015
Mevlana İdris Zengin	2	2012-2017
Mustafa Ruhi Şirin	2	2011-2015
Sevinç Çokum	2	2009-2012
Yalvaç Ural	3	2015-2015-2017
Yavuz Bahadıroğlu	3	2014-2015-2016
Aytül Akal	4	2017-2018-2018-2018
Dede Korkut Hikâyeleri	4	2013- 2014-2015-2018
Muzaffer İzgü	4	2011-2011-2012- 2018
Safahat (Mehmet Âkif Ersoy)	5	2012-2013-2014-2014-2017

Tablo 5'te görüldüğü gibi metinlerdeki değerlerin ele alındığı lisansüstü tezlerde en fazla Mehmet Âkif Ersoy'un Safahat adlı eserinin incelendiği (f=5) tespit edilmiştir. 4 adet lisansüstü tezinde de Dede Korkut Hikâyeleri örneklem olarak alınmıştır. Bir yazarın birden fazla eserinin değerlendirildiği çalışmalara bakıldığında ise Muzaffer İzgü ile Aytül Akal'ın eserlerine üzerine yapılan 4 teze rastlanmıştır. Aytül Akal'ın eserleri üzerine yapılan tezlerden üçünün 2018 yılı içinde hazırlanmış olması dikkate değer bir bulgudur. Bu isimler dışında eserleri üzerine birden fazla araştırmamanın yapıldığı isimler Yalvaç Ural, Yavuz Bahadıroğlu (f=3), Cengiz Aytmatov, Mevlana İdris Zengin, Mustafa Ruhi Şirin ve Sevinç Çokum (f=2) şeklinde sıralanmaktadır.

100 Temel Eser'deki değerlerin tespitine yönelik hazırlanan 10 araştırmanın örneklem grupları dikkate alındığında en fazla incelenen eserlere dair bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: 100 Temel Eser İncelemelerinde En Fazla Kullanılan Eserler

Türü	Eser	Yazar	f
Yerli	Yalnız Efe	Ömer Seyfettin	4
	Ömer'in Çocukluğu	Muallim Naci	4
	Falaka	Ahmet Rasim	4
	Mesnevi'den Seçmeler	Mevlana	4
Yabancı	Hikâyeler	Anton Çehov	4
	Değirmenimden Mektuplar	Alphonse Daudet	4
	Robin Hood	Howard Pyle	4
	Peter Pan	J. Matthew Barrie	4
	Mutlu Prens	Oscar Wilde	5
	Tom Sawyer	Mark Twain	5
	İnsan Ne İle Yaşar?	Lev Tolstoy	6

Tablo 6'ya göre 100 Temel Eser'deki değerlerin tespitine yönelik çalışmalarda en fazla İnsan Ne İle Yaşar (f=6), Mutlu Prens ve Tom Sawyer (f=5) kitapları örnekleme alınmıştır. Bu eserlerden başka Dünya Edebiyatı'ndan Çehov Hikâyeleri, Değirmenimden Mektuplar, Robin Hood, Peter Pan; Türk Edebiyatı'ndan Yalnız Efe, Ömer'in Çocukluğu, Falaka ve Mesnevi'den Seçme Hikâyeler de lisansüstü tezlerde en fazla incelemeye alınan (f=4) eserler olarak öne çıkmıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Herhangi bir alanda/konuda gerçekleştirilen bilimsel çalışmaların eğilimlerini incelemenin, yapılmış çalışmaların toplu bir görünümünü sunmanın yanında yapılacak çalışmalara ipucu vermesi gibi bir önemi de vardır. Bu çalışmada çeşitli metinlerdeki değerleri incelemeye yönelik son 10 senede hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinin hazırlandıkları yıllara, öğrenim kademelerine, üniversitelere göre dağılımını belirlemek, tezlerde örneklem olarak seçilen materyalleri farklı açılardan değerlendirmek, bu materyallerdeki değerlerin tespitinde izlenen yolları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır; ulaşılan sonuçlar farklı araştırmalarda ulaşılan sonuçlarla kıyaslanarak/desteklenerek sunulmuştur.

Çevik'e (2016) göre iletişim biçim ve araçlarındaki değişimler, kültürü meydana getiren unsurların üretim, taşınma ve tüketim gibi süreçlerini de doğal olarak etkiler ve bunların, şartlara göre değişmesine, başka bir forma dönüşmesine ya da tamamen ortadan kaybolmasına neden olur. Bu sebeple "metin" kavramıyla ilgili algıların da süreç içerisinde değişime uğraması kaçınılmazdır. Kurudayıoğlu ve Tüzel (2013) bu değişimin okuma-yazma ve okuryazarlık anlayışlarını da doğrudan etkilediğini vurgulayarak günümüz öğrencilerinin sadece basılı (geleneksel) metinleri okuma becerilerinin değil aynı zamanda görsel ve elektronik okuryazarlık temelli diğer okuryazarlık becerilerinin de geliştirilmesinin önem taşıdığını ifade etmektedirler. Yalçın (2011) da teknolojideki gelişmelere bağlı olarak yazılı kültürün yerini artık elektronik kültüre bıraktığını dile getirmektedir. Bu nedenle daha çok yazılı kültürün bir ürünü olarak düşünebileceğimiz geleneksel metinlerin yerini zamanla elektronik kültürün ürünü olan metinlere bırakacağı düşünülse de araştırma bulgularında geleneksel metinleri incelemeye dönük çalışmaların son yıllarda daha da arttığı görülmektedir.

Metin merkezli değerler eğitimi çalışmalarının hazırlandıkları yıllara göre dağılımına bakıldığında 2015, 2017 ve 2018 yıllarının öne çıktığı görülmektedir. 2016 senesinde bu konudaki çalışmalarda ciddi bir düşüş görülse de son yıllarda araştırmacıların metinlerdeki değerler konusuyla yakından ilgilendikleri görülmektedir. Ayrıca tezlerin, Ulusal Tez Merkezi'ne yüklenmesi, tez savunmalarından bir müddet sonra gerçekleştirildiğinden 2018 senesine ait tez sayısının araştırmada sunulandan daha fazla olacağı düşünülmektedir.

Metinlerdeki değerleri tespit etmeyi amaçlayan lisansüstü çalışmaların büyük oranda yüksek lisans seviyesinde hazırlanmış olması araştırmacının bir diğer bulgusudur. Bu sonucun ortaya çıkmasında, çoğu enstitünün hem yüksek lisans programı sayısı hem de yüksek lisans öğrenci kontenjanı bakımından doktora düzeyine göre daha yeterli durumda olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Alanyazında Türkçe eğitimi (Özçakmak, 2017); yabancılara Türkçe öğretimi (Büyükkız, 2013); sınıf öğretmenliği (Şahin, Calp, Bulut ve Kuşdemir, 2013); sınıf yönetimi (Aydın, Selvitopu ve Kaya, 2018); okul öncesi eğitimi (Ahi ve Kıldan, 2013); öğretmen yetiştirme (Karakoç, Turan-Özpolat ve Kara, 2018) gibi pek çok disipline yönelik hazırlanan lisansüstü tezde de yüksek lisans düzeyindeki tezlerin çoğunlukta olması bu durumu destekler niteliktedir. Adıgüzel ve Ergünay'a (2012) göre doktora tez çalışmalarının daha uzun bir sürede gerçekleştirildiği dikkate alınır, doktora düzeyindeki tez sayısının yüksek lisans düzeyindeki tez sayısından daha az olması beklenebilecek bir sonuçtur. Bununla birlikte metin odaklı değer çalışmaları, doküman incelemesi türünde araştırmalar olduğundan, doktora düzeyinde daha çok deneysel/uygulamalı çalışmaların tercih ediliyor olmasının bu sonucu ortaya çıkardığı düşünülmektedir. Nitekim Boyacı ve Demirkol'un (2018) Türkçe eğitimi; Tarman, Güven ve Aktaşlı'nın (2011) sosyal bilgiler eğitimi; Gündüz, Başpınar ve Büyükkarcı'nın (2017) değerler eğitimi; Fazlıoğulları ve Kurul'un (2012) eğitim bilimleri alanlarındaki doktora tezlerini inceledikleri araştırmalarda nicel ve karma yöntemlerin araştırmacılar tarafından daha çok tercih edildiği şeklinde sonuçlara ulaşılmıştır.

Üniversiteler bazında metin merkezli değerler eğitimi tezlerine bakıldığında 41 farklı üniversitede 160 yüksek lisans, 5 farklı üniversitede de 18 doktora tezinin hazırlandığı tespit edilmiştir. Tez sayılarında Atatürk, İnönü, Necmettin Erbakan, Gazi,

Marmara ve Uşak Üniversitesinin ilk sıralarda yer aldığı belirlenmiştir. Bu altı üniversitede hazırlanan tezler (f=89), araştırmada değerlendirmeye alınan tezlerin yarısına (%50) karşılık gelmektedir. Akçay ve Tunagür (2017a) ile Kurtdede-Fidan ve Öner'in (2018) değerler eğitimi konusunda yapılan tezleri inceledikleri araştırmalarda da bu altı üniversite, değerler konusunda en çok tezin hazırlandığı kurumlar olarak belirlenmiştir. Bu kurumlardan özellikle Atatürk Üniversitesi yüksek lisansla birlikte doktora düzeyinde hazırlanan tezlerde de belirgin bir şekilde ilk sırada yer almaktadır. Atatürk Üniversitesinin değerler eğitimi dışında Türkçe eğitimi alanında yapılan doktora tezlerinde (Boyacı ve Demirkol, 2018); akademik yazma alanında yapılan lisansüstü tezlerde (Kan, 2017); medya okuryazarlığıyla ilgili lisansüstü tezlerde (Erdem, 2018) de öncü kurumlardan biri olduğu çeşitli araştırmalarda ortaya konulmuştur. Kurumun, değerler konusunda gerçekleştirilen çalışmalarda alanın öncüsü olmasında kuruluşunun eskiye dayanmasının ve bu sayede kurumsallaşmasını (fiziki, akademik kadro vb.) tamamlamış olmasının yanında, akademik danışmanların uzmanlık alanlarının ve tez konusu tercihlerinin de etkili olduğu düşünülmektedir.

Metinlerdeki değerleri incelemeyi hedefleyen lisansüstü tezlerin büyük bir oranda (%78) edebiyat eserlerindeki değerleri tespit etmek amacıyla hazırlandığı belirlenmiştir. Bu eserleri %17'lik oranla ders kitapları, %4 ile süreli yayınlar ve %1 ile sözlükler takip etmiştir. Kurtdede-Fidan ve Öner'in (2018) araştırmasında değerler eğitimiyle ilgili nitel çalışmalarda %52,04 ile doküman analizinin ilk sırada yer aldığı, doküman incelemelerinde de edebî eserlerin en fazla tercih edilen materyal grubu olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçları destekleyen başka bir araştırmada da (Kapkın, Çalışkan ve Sağlam, 2018) incelemeye alınan lisansüstü tezlerin %46,02'sinin şiir, roman, öykü gibi çeşitli eserlerdeki değerleri ortaya koyan çalışmalardan oluştuğu sonucu bulunmuştur. Farklı edebî türlerdeki kitapların araştırmacılar tarafından sıkça tercih edilmesinin altında yatan bir başka neden olarak "evren/örneklem" genişliği de gösterilebilir. Zira gerek yerli gerek yabancı eserler olsun çok zengin bir içeriğe sahip olan edebiyat dünyası, bu noktada araştırmacılara geniş fırsatlar sunmaktadır. Bu nedenle herhangi bir kitaptaki değerleri incelemek isteyen araştırmacı, gerekli kaynaklara ulaşma noktasında kolay kolay sıkıntı yaşamayacağı için, edebiyat eserlerinin tezlerde sıklıkla tercih edildiği söylenebilir.

Edebiyat eserlerindeki değerlerin tespit edildiği araştırmaların çoğunlukla (%79) tek bir yazarın eser(ler)i üzerine hazırlandığı görülmektedir. Bir yazarın eserleri incelenirken onun hayatı, edebî şahsiyeti gibi özelliklere de değinmek gerektiğinden araştırmacıların bu konuda daha rahat hareket etmek istemeleri bu sonucu doğurmuş olabilir. Araştırmalarda çocuklara yönelik hazırlanan eserler ile yetişkinlere yönelik hazırlanan eserlerin tezlerde yer alma durumlarının birbirlerine çok yakın oldukları görülmüştür. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2018/17 sayılı genelge ile yürürlükten kaldırılan "100 Temel Eser" uygulaması içinde yer verilen kitapların da araştırmacılar tarafından 10 lisansüstü tezinde kaynak olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

Ders kitapları da metin merkezli değerler eğitimi çalışmalarında tercih edilen bir diğer doküman türüdür. Ders kitaplarının incelendiği çalışmalarda Türkçe dersine yönelik hazırlanan kitapların en fazla tercih edilen kitaplar olduğu belirlenmiştir. Akçay ve Tunagür'ün (2017a) araştırmasına göre, edebî eserler üzerinde değerlerin tespitini yapmak üzere çeşitli alanlarda hazırlanan yüksek lisans tezlerinin yüzde %52,58'inin

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında hazırlandığı ortaya çıkmıştır. Kapkın, Çalışkan ve Sağlam (2018) tarafından yapılan araştırma da değerler eğitimi çalışmalarında Türkçe Eğitimi ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalının ilk sırada (%24,78) yer aldığını ortaya koymuştur. Çalışmaların bu alanda daha yoğun olmasının, Türkçe ders kitaplarına yönelik incelemeleri etkilediği düşünülmektedir. Yine Türkçe derslerinin tamamen metinlere dayalı olarak işlenmesinin bu sonuç üzerinde etkili olduğu da söylenebilir. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan değerler üzerine yapılan makale türündeki araştırmalar da (Arseven, Yolcu ve Kılıç, 2018; Çapoğlu ve Okur, 2015; Doğan ve Gülüşen, 2011; Ekinci-Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Kaygana, Yapıcı ve Aytan, 2013; Somuncu, 2010; Yaman, Taflan ve Çolak, 2009; Yılar, 2016) Türkçe ders kitaplarının araştırmacılar için önemli bir veri kaynağı olduğunu göstermektedir.

Ders kitaplarının incelendiği tezlerde ortaokul düzeyindeki kitapların (%37), ilkokul (%34) ve lise düzeyindeki (%29) kitaplardan biraz daha fazla tercih edildiği belirlenmiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasında tezlerin örneklemelerinde Türkçe, Sosyal Bilgiler, İngilizce, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük gibi daha çok ortaokul seviyesinde okutulan derslerin kitaplarına yer verilmiş olması neden olarak gösterilebilir. Ayrıca çalışmaların sıklıkla Türkçe Eğitimi alanında hazırlanması, Türkçe eğitiminin de hedef kitesinin ortaokul düzeyi olmasının bu sonucu doğurmuş olabileceği düşünülmektedir.

Metin merkezli değerler eğitimi çalışmalarındaki edebî tür tercihinin bakıldığında en fazla hikâye (f=51), ardından roman (f=45), şiir (f=25) ve masal/fabl (f=24) türlerindeki kitapların tercih edildiği belirlenmiştir. Bu sıralama Kurtdede-Fidan ve Öner (2018) tarafından yapılan araştırmada tespit edilen tür sıralamasıyla da paralellik göstermektedir. Deniz'in (2015) ortaokul öğrencilerinin okumaktan hoşlandıkları türleri belirlediği araştırmasında roman (%56,5), hikâye (%33,2) ve şiir (%8), okumaktan en çok zevk alınan ilk üç tür olarak ortaya çıkmıştır. Farklı kademelerdeki öğrencilerin okuma alışkanlıkları üzerine yapılan çalışmalarda da (Bayat ve Çetinkaya, 2018; Çoban, İleri ve Temir, 2018; Durualp, Çiçekoğlu ve Durualp, 2013; Fırat ve Coşkun, 2017; Sevmez, 2009; Taşkesenlioğlu, 2013) roman ve hikâye türünün öğrencilerin okuma alışkanlıklarında ilk sıralarda yer alan türler olduğu ortaya konulmuştur. Bu sebeple değerler eğitimi çalışmalarında öğrencilerin okumayı sevdiği türlerin tercih edilmesini olumlu bir yaklaşım olarak değerlendirmek gerekir.

Araştırmacıların ele aldıkları eserlerdeki değerleri belirleme tercihlerine bakıldığında birbirine yakın sonuçların olduğu görülmektedir. Çalışmaların %51'inde daha önceden belirlenmiş değerlerin eserlerde yer alma durumuna bakılırken, %49'unda eserler incelendikten sonra bir değer listesinin çıkarılması uygun görülmüştür. Değerlerin önceden belirlendiği çalışmalarda ise genellikle araştırmacıların alanyazından hareketle bir değer listesi oluşturması ya da çeşitli öğretim programlarındaki değerleri kullanması söz konusudur. Bu noktada 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, araştırmacıların en çok başvurduğu program olarak öne çıkmıştır. Akçay ve Tunagür'ün (2017b) yüksek lisans tezlerini inceledikleri araştırmada da bu programdaki değerlerin araştırmacılar tarafından daha çok tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu programın tezler dışındaki bilimsel çalışmalarda da (Aktan ve Kılıç, 2015; Aktan ve Padem, 2013; Akyol, 2015; Sönmez, 2014; Topkaya ve Tokcan, 2013; Turan, Belenli ve Kiriş, 2010) tercih edilmesi programda belirtilen değerlerin alana önemli bir katkı sunduğunu göstermektedir. Bununla beraber

Schwartz'ın Değerler Ölçeği'nin de metin merkezli değerler eğitimi çalışmalarında araştırmacılara veri toplama sürecinde önemli bir kaynak olduğu söylenebilir.

İncelenen eserlerdeki değer sayılarına bakıldığında bu sayının büyük oranda (%72) 1-40 arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Öğretim programlarındaki değerlerin, değer tercihlerine etkisi düşünüldüğünde bu sayı aralığının normal dağılım gösterdiği belirtilebilir. Yine araştırmacıların değer sayısını çok fazla tutmayıp daha derli toplu veriler sunma isteklerinin de bunda etkili olduğu düşünülmektedir.

Metin merkezli değerler eğitimi çalışmalarındaki örneklem grupları dikkate alındığında -100 Temel Eser dışındakiler- Safahat (f=5) ve Dede Korkut Hikâyeleri (f=8) araştırmacıların örneklem seçimlerinde en çok etkili olan eserler olarak dikkati çekmektedir. Bu iki eserin bilimsel makalelerde de (Deveci, Belet ve Türe, 2013; Karçığa ve Kazkondu, 2016; Özbay ve Karakuş-Tayşi, 2011; Türk, 2016) içerdikleri değerler açısından incelendiği dikkate alınacak olursa, eserlerin değer öğretimi/kazanımı noktasında oldukça zengin oldukları/buldukları şeklinde bir yorum yapılabilir. Tezlerde örneklem olarak alınan yazarlara bakıldığında ise Muzaffer İzgü, Aytül Akal (f=4), Yalvaç Ural ve Yavuz Bahadıroğlu'nun (f=3), eserleri üzerine en çok çalışma yapılan isimler olduğu görülmektedir. Aytül Akal'ın eserleri üzerine yapılan çalışmalarının üçünün, Yalvaç Ural'ın eserleri üzerine yapılan çalışmaların da ikisinin aynı yılda gerçekleştirilen çalışmalar olduğu araştırmacının bir diğer bulgusu olarak öne çıkmıştır.

100 Temel Eser'in örneklemde yer aldığı 10 lisansüstü tezinde İnsan Ne İle Yaşar? (f=6), Mutlu Prens ve Tom Sawyer (f=5), içeriklerindeki değerler üzerine en çok araştırmacının yapıldığı kitaplar olmuştur. Listedeki yabancı eserlerin, yerli eserlerden daha çok tercih edilmiş olmasını yerli-yabancı eser sayısı/oranı ile açıklamak uygun olacaktır. Sonuç olarak temel eserler listesindeki yabancı eser sayısının yerli eser sayısından daha az olması, araştırmacıları yabancı eserleri seçme noktasında daha çok sınırlandırmıştır denilebilir.

Araştırma sonuçları doğrultusunda bundan sonraki çalışmalara yönelik olarak aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

Metinlerdeki değerlerin/iletilerin ele alındığı doktora tezi sayısının artırılmasına çalışılmalıdır. Bununla birlikte günümüz bilişim teknolojilerindeki gelişmeler de dikkate alınmalı, yalnızca basılı materyallere değil, elektronik kültür ortamına uygun olarak dijital metinlere dönük araştırmalara da ağırlık verilmelidir.

Türkçe dersleri dışındaki ders kitaplarında yer alan metinlerin içerdiği değerleri/iletileri ortaya çıkarmaya dönük araştırmalara da ağırlık verilmelidir.

Değerler eğitimi çalışmalarında genelde aynı edebî türlerin örneklem olarak seçildiği görülmektedir. Bu sebeple araştırmalarda daha az tercih edildiği belirlenen edebiyat türleriyle ilgili çalışma sayısı artırılmalıdır.

Günümüz dünyasında medyanın önemli bir güç olduğu dikkate alındığında süreli yayınlardaki (gazete, dergi) değerler/iletiler üzerine daha fazla çalışma gerçekleştirilmelidir.

Metin merkezli değerler eğitimi çalışmalarında karşılaştırmaya dönük araştırmalara daha sık yer verilmelidir. Bu amaçla farklı öğrenim seviyesindeki ders kitapları, yerli-yabancı eserler, farklı tarihlerde farklı programlara göre hazırlanmış ders kitapları vb. seçilerek bunlardaki değerlerin/iletilerin kıyaslanması şeklinde araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Metinlerdeki değerleri tespit amacıyla yapılan araştırmaların, birbirinden farklı değer sınıflandırması ve sayısıyla yapıldığı ortaya çıkmıştır. Özellikle bu alandaki uzmanların, konuya ilgili araştırmacıların değer sınıflandırmaları konusunda yapacakları çalışmalarla değer tasnifleri konusundaki karışıklığın giderilmesi sağlanabilir.

Çalışmalarda belirli eser ve yazarların araştırılmasından ziyade farklı eser ve yazarlar üzerine çalışmaların yapılması daha uygun olacaktır. Bu sebeple Ulusal Tez Merkezi'ndeki "hazırlanmakta olan tezler" bölümünün daha işlevsel hâle getirilmesine çalışılmalıdır.

Bu araştırmada farklı metinlerdeki değerleri/iletileri ele alan yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Aynı şekilde bilimsel makale, bildiri vb. araştırmalarda konunun ne şekilde ele alındığına dönük araştırmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKLAR

ADIGÜZEL, O. C. ve O. ERGÜNAY, (2012), "Türkiye'de Değerler Üzerine Gerçekleştirilen Lisansüstü Tezlerin Eğitim Bilimleri Ve Öğretmen Yetiştirme Perspektifinden İncelenmesi", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. XI, S. 41, s. 18-33.

AHI, B. ve A.O. KILDAN, (2013), "Türkiye'de Okul Öncesi Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi (2002-2011)", **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. XIII, S. 27, s. 23-46.

AKÇAY, A. ve M. TUNAGÜR, (2017a), "Türkiye'de Değerlerin Tespitine Yönelik Yapılmış Yüksek Lisans Tezleri Üzerine Bir İçerik Analizi", **Ekev Akademi Dergisi**, C. XXI, S. 71, s. 53-71.

AKÇAY, A. ve M. TUNAGÜR, (2017b), "Değerleri Tespit Etmek Amacıyla Hazırlanmış Yüksek Lisans Tezlerinde Yer Alan Değerler Üzerine Bir İnceleme", **Turkish Studies**, C. XII, S. 25, s. 55-82.

AKTAN, O. ve S. PADEM, (2013), "İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Kullanılan Okuma Metinlerinde Yer Alan Değerler", **Asya Öğretim Dergisi**, C. I, S. 2, s. 44-55.

AKTAN, O. ve A. KILIÇ, (2015), "Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerleri 100 Temel Eser'de Bulunan Değerlerin Destekleme Durumu", **Değerler Eğitimi Dergisi**, C. XII, S. 30, s. 7-68.

- AKTEPE, Vedat, (2014), "Etkinlik Temelli Değer Eğitiminin Öğrencilerin Yardımseverlik Tutumlarına Etkisi", **Researcher: Social Science Studies**, C. II, S. 3, s. 17-49.
- AKTEPE, Vedat, (2016), "Ailede Değerler Eğitimi Ve Program İhtiyacı", **Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi**, (Ed. R. Turan-K. Ulusoy), Ankara: Pegem Yayınları, 77-94.
- AKTEPE, V. ve M. TAHİROĞLU, (2016), "Değerler Eğitimi Yaklaşımları Ve Etkinlik Örnekleri", **The Journal of Academic Social Science Studie**, S. 42, s. 361-384.
- AKYOL, Yahya, (2015), "Ortaokul 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerler", **Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi**, C. II, S. 5, s. 194-207.
- ARSEVEN, A., YOLCU, F. ve A. Ş. KILIÇ, (2018), "Ortaokul 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değer Eğitimi Açısından İncelenmesi", **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, C. XV, S. 58, s. 205-222.
- AYDIN, A., SELVİTOPU, A. ve M. KAYA, (2018), "Sınıf Yönetimi Alanındaki Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi", **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. XVIII, S. 1, s. 41-56.
- BAŞ, G. ve Ö. BEYHAN, (2012), "Türkiye'de Değerler Eğitimi Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi", **Değerler Eğitimi Dergisi**, C. X, S. 24, s. 55-77.
- BAYAT, N. ve G. ÇETİNKAYA, (2018), "Ortaokul Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları Ve Tercihleri", **İlköğretim Online**, C. XVII, S. 2, s. 984-1001.
- BOYACI, S. ve S. DEMİRKOL, (2018), "Türkçe Eğitimi Alanında Yapılan Doktora Tezlerinin İncelenmesi", **Ana Dili Eğitimi Dergisi**, C. VI, S. 2, s. 512-531.
- BÜYÜKİKİZ, Kadir Kaan, (2014), "Yabancılara Türkçe Öğretimi Alanında Hazırlanan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme", **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. XI, S. 25, s. 203-213.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., KILIÇ-ÇAKMAK, E., AKGÜN, Ö. E., KARADENİZ, Ş. ve F. DEMİREL, (2013), **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Pegem Yayınları.
- CİCE, Y. ve H. ÖZGAN, (2017), "Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi Ve Geliştirilmesine İlişkin Okul Çalışma Ekibinin Görüşleri", **Ekev Akademi Dergisi**, C. XXI, S. 70, s. 101-120.
- ÇAPOĞLU, E. ve A. OKUR, (2015), "Ortaokul 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerde Yer Alan Değerler", **Sakarya University Journal of Education**, C. V, S. 3, s. 90-104.
- ÇEVİK, Mehmet, (2016), "Sözlü, Yazılı ve Elektronik Kültür Ortamlarında Bilmededen Bulmaca ve Bilgi Yarışmasına Dönüşüm", **Folklor/Edebiyat**, C. XXII, S. 86, 109-126.
- ÇOBAN, A., İLERİ, T. ve M. TEMİR, (2018), "Üniversite Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlığına Betimsel Bir Bakış: Amasya Üniversitesi Örneği", **Sosyal Bilimler Dergisi**, C. V, S. 19, s. 50-69.

DEMİR, Hiclal, (2016), “Değerler Eğitiminde Klasik Metinlerden Yararlanma: Bûstân Ve Risâletü’nnushiyeye”, **İdil Dergisi**, C. V, S. 27, s. 2027-2046.

DEMİR-ATALAY, T. ve Ş. FIRAT-DURDUKOCA, (2018), “Öğretmen Adaylarının Değerlere İlişkin Metaforları”, **Ana Dili Eğitimi Dergisi**, C. VI, S. 4, s. 894-923.

DENİZ, Ercan, (2015), “Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlıkları”, **Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, C. III, S. 2, s. 46-64.

DEVECİ, H., BELET, D. ve H.TÜRE, (2013), “Dede Korkut Hikâyelerinde Yer Alan Değerler”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. XII, S. 46, s. 294-321.

DOĞAN, B. ve A. GÜLÜŞEN, (2011), “Türkçe Ders Kitaplarındaki (6–8) Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi”, **Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. I, S. 2, s. 75-102.

DURUALP, E., ÇİÇEKOĞLU, P. ve E. DURUALP, (2013), “Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okumaya Yönelik Tutumlarının İnternet Ve Kitap Okuma Alışkanlıkları Açısından İncelenmesi”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, C. II, S. 1, s. 115-132.

DÜNDAR, H. ve E. HAREKET, (2016), “Değerler Eğitimi Araştırmalarında Yönelimler: Değerler Eğitimi Dergisi Örneği”, **Akademik Bakış Dergisi**, S. 55, s. 207-231.

EKİNCİ-ÇELİKPAZU, E. ve E. AKTAŞ, (2011), “MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi”, **Turkish Studies**, C. VI, S.2, s. 413-424.

ELBİR, B. ve C. BAĞCI, (2013), “Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Lisansüstü Düzeyindeki Çalışmaların Değerlendirilmesi”, **Turkish Studies**, C. VIII, S. 1, s. 1321-1333.

ERDEM, Ali Rıza, (2003), “Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, C. I, S.4, s. 55-72.

ERDEM, Cahit, (2018), “Medya Okuryazarlığı Araştırmalarında Eğilimler: Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir İçerik Analizi”, **Kuramsal Eğitimbilim Dergisi**, C. XI, S. 4, s. 693-717.

ERYILMAZ, Ö. ve T. ÇENGELCİ-KÖSE, (2018), “Sosyal Bilgilerde Edebi Ürünler Ve Değerler Eğitimi: Küçük Prens Örneği”, **Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi**, C. IX, S. 1, s. 65-79.

FAZLIOĞULLARI, O. ve N. KURUL, (2012), “Türkiye’deki Eğitim Bilimleri Doktora Tezlerinin Özellikleri”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. XII, S. 24, s. 43-75.

FIRAT, H. ve M. V. COŞKUN, (2017), “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kitap Okuma Kültürü: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği”, **Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, C. VII, S. 1, s. 45-162.

GÜÇLÜ, Mustafa, (2015), “Türkiye’de Değerler Eğitimi Konusunda Yapılan Araştırmalar”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. VIII, S. 38, s. 720-732.

GÜNEŞ, Firdevs, (2014), **Türkçe Öğretimi-Yaklaşımlar Ve Modeller**, Ankara: Pegem Yayınları.

GÜNGÖR, Erol, (1998), **Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar**, İstanbul. Ötüken Yayınları.

GÜNDÜZ, M., BAŞPINAR, Z. ve A. BÜYÜKKARCI, (2017), "2000-2015 Yılları Arasında Değer Eğitimi Üzerine Yapılan Doktora Tezlerinin İçerik Analizi", **Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 31, s. 705-718.

HÖKELEKLİ, Hayati, (2010), "Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi", **Eğitime Bakış Dergisi**, C. VI, S. 18, s. 4-9.

KAN, Mustafa Onur, (2017), "Türkiye'de Akademik Yazma Alanında Yapılan Lisansüstü Tezler", **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, C. VI, S. 2, s. 1037-1048.

KANAK, M., ÖNDER, M. ve Ç. SUBAŞI, (2018), "Türk Ninnilerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. XVII, S. 66, s. 594-602.

KAPKIN, B., ÇALIŞKAN, Z. ve M. SAĞLAM, (2018), "Türkiye'de 1999-2017 Yılları Arasında Değerler Eğitimi Alanında Yapılmış Lisansüstü Çalışmaların İncelenmesi", **Değerler Eğitimi Dergisi**, C. XVI, S. 35, s. 185-209.

KARACA, Nesrin, (2015), "İrade Eğitimi, Değer Aktarma Ve Rol Model Olmada Edebiyatın Yeri Ve Önemi", **Turkish Studies**, C. X, S. 16, s. 827-846.

KARAKOÇ, B., ÖZPOLAT, E.T. ve K. KARA, (2018), "Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi (1987-2017)", **Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi**, C. XII, S. 24, s. 313-333.

KARASAR, Niyazi, (2005), **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Ankara: Nobel Yayınları.

KARATAY, Halit, (2011), "Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı", **Turkish Studies**, C. VI, S. 1, s. 1398-1412.

KARATAY, H., DESTEBAŞI, F. ve M. DEMİRBAŞ, (2015), "Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi", **Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, ÖS-II, s. 123-140.

KARÇIĞA, S. ve D. KAZKONDU, (2016), "Dede Korkut Kitabı'nda Değerler Eğitimi Yaklaşımları", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. IX, S. 45, s. 162-172.

KARDAŞ, M. N. ve S. CEMAL, (2017), "Değerler Eğitimi Ve Türkçe Öğretiminde Değer Eğitimi Üzerine Yapılan Araştırmalara İlişkin Kaynakça Denemesi", **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, C. IX, S. 16, s. 383-412.

KAYGANA, M., YAPICI, Ş. ve T. AYTAN, (2013), "Türkçe Ders Kitaplarında Değer Eğitimi", **The Journal of Academic Social Science Studies**, C. VI, S. 7, s. 657-669.

KÖSE, Erdoğan, (2010), "Bilimsel Araştırma Modelleri", **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, (Ed. R. Y. Kincal), Ankara: Nobel Yayınları, 97- 120.

KÖYLÜ, Mustafa, (2016), "Değerler Eğitiminin Verildiği Yerler-Ailede Değerler Eğitimi", **Teoriden pratiğe değerler eğitimi**, (Ed. M. Köylü), Ankara: Nobel Yayınları, 105-129.

KURTDEDE-FİDAN, N. ve Ö. ÖNER, (2018), “Değerler Eğitime Yönelik Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi”, **Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi**, C. IV, S. 1, s. 1-17.

KURUDAYIOĞLU, M. ve S. TÜZEL, (2010), “21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı ve Türkçe Eğitimi”, **Türklük Bilimi Araştırmaları**, S. 28, 283-293.

KURUDAYIOĞLU, M. ve E. ÇAKICI, (2013), “Türk Edebiyatı Dersinin Öğretiminde Değerler”, **Ana Dili Eğitimi Dergisi**, C. I, S. 3, s. 41-57.

MEB, (1973), **Millî Eğitim Temel Kanunu**.
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>

MEB, (2018), **Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)**, Ankara: MEB.

ÖZBAY, M. ve E.KARAKUŞ-TAYŞI, (2011), “Dede Korkut Hikâyelerinin Türkçe Öğretimi Ve Değer Aktarımı Açısından Önemi”, **Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi**, C. I, S. 1, s. 21-31.

ÖZÇAKMAK, Hüseyin, (2017), “Türkçe Eğitimi Lisansüstü Araştırmalarında Yeni Yönelimler (2011-2015)”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, C. VI, S. 3, s. 1607-1618.

ÖZDEMİR, M. ve F. İDİ-TULUMCU, (2017), “Değerler Eğitiminde Edebî Eserlerden Yararlanma: Fatma Aliye'nin Muhadarat Romanı Örneği”, **Sakarya University Journal of Education**, C. VII, S. 4, s. 720-729.

PAHL, K. M. ve P. M. BARRETT, (2007), “The Development Of Social–Emotional Competence İn Preschool-Aged Children: An Introduction To The Fun Friends Program”, **Australian Journal of Guidance & Counselling**, C. XVII, S. 1, s. 81–90.

SAĞLAM, Halil İbrahim, (2017), **Bir Değer Ve Eğitim Merkezi Olarak Aile**, Ankara: Pegem Yayınları.

SEVMEZ, Hasan, (2009), “Türkçe Öğretmen Adaylarının Okuma Alışkanlığı Ve Kütüphane Kullanımı Üzerine Bir İnceleme (SÜ Eğitim Fakültesi Örneği)”. Yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

SOMUNCU, Selim, (2010), “İlköğretim Türkçe Ders Kitabındaki Edebî Metinlerin İçerdiği Evrensel Değerlere Ve Metin Seçimine İlişkin Bazı Tespitler”, **Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, S. 24, s. 193-219.

SÖNMEZ, Ömer Faruk, (2014), “Atasözlerinin Sosyal Bilgiler Programındaki Değerler Açısından İncelenmesi”, **Journal of World of Turks**, C. VI, S. 2, s. 101-115.

ŞAHİN, D., CALP, Ş., BULUT, P. ve Y. KUŞDEMİR, (2013), “Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Bilim Dalında Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Çeşitli Kriterlere Göre İncelenmesi”, **Journal of World of Turks**, C. V, S. 3, s. 187- 205.

TARMAN, B., GÜVEN, C. ve İ. AKTAŞLI, (2011), “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Yapılan Doktora Tezlerinin Değerlendirilmesi Ve Alana Katkıları”, **Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 32, s. 391-410.

TAŞKESENLİOĞLU, Lokman, (2013), “Ortaöğretim Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir İnceleme”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, C. V, S. 9, s. 261- 274.

TOPKAYA, Y. ve H. TOKCAN, (2013), “Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Belirlediği Değerlerin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansıma Düzeylerinin Karşılaştırılması”, **Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi**, C. IV, S. 10, s. 33-43.

TUĞLUK, İ. H. ve Ö. CİĞA, (2018), “Değerler Eğitimi Yönünden Klâsik Hikâyelerimizin Önemi: Kıssa-İ Seyyid Cüneyd Ve Reşîde-İ Arab Örneği”, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. X, S. 21, s. 18-29.

TURAN, C. ve S. ARSLAN, (2016), “İlkokul Öğrencilerinde Evrensel Ve İnsani Değerlerin Kazandırılma Sürecinin, Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, **International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education**, C. V, S. 1, s. 26-41.

TURAN, R., BELENLİ, T. ve A. KİRİŞ, (2010), “Mesnevi Ve Mesnevi'nin Sosyal Bilgiler Programında Yer Verilen Değerler Çerçevesinde İncelenmesi”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. XXX, S. 1, s. 169-203.

TÜRK, Osman, (2016), “Mehmet Akif Ersoy'un “Safahat” Adlı Eserinde Sosyal Eğitim Unsurları”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. IV, S. 26, s. 443-457.

ULUSOY, Kadir, (2007), “Lise Tarih Programında Yer Alan Geleneksel Ve Demokratik Değerlere Yönelik Öğrenci Tutumlarının Ve Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi”, Doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ULUSOY, K. ve A. ARSLAN, (2016), “Değerli Bir Kavram Olarak Değer Ve Değerler Eğitimi”, **Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi**, (Ed. R. Turan-K. Ulusoy), Ankara: Pegem Yayınları, 1-16.

ULUSOY, K. ve B. DİLMAÇ, (2016), **Değerler Eğitimi**, Ankara: Pegem Yayınları.

YALÇIN, Cengiz, (2011), “Yazılı Kültür Yerini Elektronik Kültüre Bırakıyor” <http://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/yazili-kultur-yerini-elektronik-kulture-birakiyor-18551308> adresinden erişildi.

YAMAN, H., TAFLAN, S. ve S. ÇOLAK, (2009), “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler”. **Değerler Eğitimi Dergisi**, C. VII, S. 8, s. 107-120.

YAZAR, Taha, (2016), “Toplumsal Yaşam Ve Değerler”, **Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi**, (Ed. R. Turan-K. Ulusoy), Ankara: Pegem Yayınları, 95-114.

YAZICI, Mehmet, (2014), “Değerler Ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. XXIV, S. 1, s. 209-223.

YEL, S. ve S. ALADAĞ, (2015), “Sosyal Bilgilerde Değerlerin Öğretimi”, **Sosyal Bilgiler Öğretimi**, (Ed. M. Safran), Ankara: Pegem Yayınları, 119-150.

YILAR, Rabia, (2016), “İlettiği Değerler Açısından İlkokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinler Üzerinde İncelemeler”, **Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. XI, S. 2, s. 490-506.

Dr. Öğr. Üye. Ömer KEMİKSİZ

YILDIRIM, A. ve H. ŞİMŞEK, (2011), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.